

PRAVEDNOST

Ismet ef. BAŠIĆ

KRIZA MORALA I EKSPANZIJA NEMORALA

Sumedin ef. KOBILICA

Sažetak

Novi Muallim objavljuje hutbe aktivnih imama i hatiba. Uz hutbe rubrika sadrži i svojevrsne recenzije, tako da zajednički čine cjelinu.

Recenzije pišu "slušaatelji hutbe", a recenzije nemaju u potpunosti valorizirajući karakter, već im je cilj unapređivanje hutbe kao javnog istupa naših imama i kritički osvrt na te istupe.

U ovom broju na našim stranicama su dvije hutbe: hatiba Ismet ef. Bašića i hatiba Sumedin ef. Kobilice. Za ovaj broj recenzije su pisali: Suljo ef. Cikotić i Salem ef. Dedović

PRAVEDNOST

Zahvala pripada Uzvišenom Allahu i neka je salavat i selam na posljednjeg Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., na njegovu časnu porodicu, ashabe i sve one koji slijede put dini-islama do Sudnjeg dana.

Poštovani džemate!

Uzvišeni Allah kaže u Kur`ani-kerimu:

"O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja, koju osjećate prema nekim ljudima, nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti. I bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite." (Kur`an 5:8)

U arapskom jeziku pravednost se označava riječju el-adl, koja ima širok spektar značenja. Neka od značenja su: jednakost, iskrenost, umjerenost, ravnopravnost, braniti tuđe pravo, ostaviti ono što nije u skladu sa prirodom čovjeka tj. ne griješiti, biti uravnotežen, ne biti pod uticajem strasti, odustati privremeno od jednog dijela suvereniteta radi općeg dobra itd. Iz riječi el-adl proizilazi i jedno od Allahovih dž.š. lijepih imena El-Adil – Pravedni.

Uzvišeni Allah je naredio pravednost u svim stvarima, segmentima i stanjima ljudskog života. Svejedno da li čovjek bio zadovoljan ili ne, da li bio srdit, da li se radilo o nekome ko mu je rodbina, blizak ili ne, čovjek mora ispoljavati i živjeti pravednost. Allah dž.š., u suri En-Nisa` 135 ajet, kaže: "O vi koji vjerujete, postupajte pravedno, svjedočeci Allahu makar i protiv samih sebe ili protiv roditelja i bližnjih rođaka, bio on bogat ili siromašan – ta, Allah im je najpreči. Stoga nemojte slijediti strasti nauštrb pravednosti. Ako se pak budete izmicali pravednosti, ili se okretali od nje, Allah je obavješten o onome što radite!"

Upotrebom vokativa u arapskom jeziku podrazumijeva se jedna od dvije stvari ili obje u isto vrijeme. Te dvije stvari su *el-hubb* – ljubav i *iltifatun-nazar* – skrenuti nečiju pažnju na nešto. Uzvišeni Allah, kao Stvoritelj čovjeka, neizmjereno voli Svoga roba. Nije ostavio čovjeka da tumara i traži Istinu, nego mu je slao poslanike sa uputama, koje ako bude slijedio biće sretan kako na ovom pojavnom, dunjalučkom svijetu, tako i na onom drugom vječnom, ahiretskom svijetu. Pošto Allah dž.š., voli Svoga roba, On želi da mu skrene pažnju na nešto što će ga učiniti sretnim. U ovom ajetu misli se na oboje. Tj. Allah dž.š., voli Svoga roba i stoga mu želi pomoći da pronađe pravi put, ukazujući mu na stvari koje će mu koristiti ne samo u postizanju većih imanskih deredža kao vjernik, nego i u samom traženju Istine.

Glagol *amenu* je treće lice množine, treće vrste glagola. Korijen riječi je *el-emn*, što označava zaštićenost, sigurnost, protektorat, vjernost, pouzdanost. Dakle, oni koji su *amenu* – koji vjeruju su zaštićeni, sigurni i imaju Čuvara koji ih neće ostaviti na cjedilu. Tako da kur`anska formulacija *ja ejjuhellezine amenu* u slobodnom prijevodu znači: O vi, koje Allah voli! O vi, kojima Allah želi ukazati na nešto što je dobro za vas! On je Taj Koji vas čuva i daje vam sigurnost.

Budi pravedan pa makar i na svoju štetu

Allahov Poslanik a.s. pred smrt je rekao: "Ako sam ikada nekoga u leđa udario, evo mojih leđa za odmazdu. Ako sam koga uvrijedio, evo moje časti za osvetu. Ako sam ikada uzeo nečije dobro, evo moje dobro."

Poučen Objavom, Allahov Poslanik a.s. je znao da na pravednosti počiva stabilnost ljudske zajednice. Bez pravde nema ni sreće, ni napretka i prosperiteta. Zato je slijedeći Allahovu dž.š. zapovijed u Medini vladala bezprijekorna pravda. Poslanik a.s. je svojim postupcima svjedočio i pokazivao pravednost u svakom pogledu. Tome je poučio i svoje ashabe koji su zahvaljujući pravednom postupanju prema stanovnicima osvojenih područja doprinijeli brzom širenju islama. Ovo je samo jedan od primjera kako su se ashabi Allahovog Poslanika, a.s., odnosili prema domicijelnom stanovništvu. Naime, u prvim godinama pohoda islamska vojska je zauzela grad Emes u Siriji. Bizantinci su se povukli. Građani su platili džizju. Međutim, zbog položaja na ratištu, muslimani su se morali privremeno povući iz grada. Komandant islamske vojske vrati primljenu džizju sa napomenom da muslimani nisu u stanju da štite grad, pa bi bilo nepravedno da zadrže primljeni novac. Ovakav postupak je rezultirao time da su stanovnici Emesa sa suzama ispratili islamsku vojsku.

"Ili protiv roditelja i bližnjih svojih"

Jedna žena iz plemena Beni Mahzum, rodica Hašimija, počinila je krađu. Usama r.a. zauze se za nju kod Allahovog Poslanika a.s. sa molbom da joj se prijestup oprost. Allahov Poslanik a.s. odgovori: "Vjerujte, kad bi i moja Fatima, moja draga kći, počinila krađu, ja bih joj ruku odsjekao." Treba biti pravedan prema svome ocu, majci, bratu, sestri, prema svakom čovjeku. Slab je iman kod čovjeka koji iz rodbinskih razloga nije pravedan. U islamu nema osoba koje su iznad zakona. Čovjeku je nekada teže biti pravedan prema nekome bližnjem nego i prema samom sebi. Pogotovo kada su u pitanju djeca, svaki roditelj je manje ili više osjetljiv i često je nepravedan. Pravi razliku između djece, pa daje prednost muškoj djeci nad ženskom ili obratno. Često prilikom podjele imetka ženska djeca su zapostavljena iako im i po Šerijatu pripada dio imetka kao i muškoj djeci. Uzvišeni Allah kaže: "Allah vas savjetuje u pogledu vaše djece. Muškom potomku pripada koliko dvjema kćerkama" (Sura En-Nisa` 11). Muškarac je dužan izdržavati svoju porodicu, dok žensko dijete udajom ima pravo da koristi svoj imetak koji su joj ostavili roditelji kako želi i ne mora da ako ne želi učestvuje u izdržavanju porodice. To je njen hakk i može da potroši taj imetak kako želi. Tako da su neopravdane kritike od strane onih koji kažu da islam daje veća prava muškoj u odnosu na žensku djecu. Muškom potomku je dao više jer treba izdržavati porodicu, dok ženski potomak to nije dužan.

Također, jedan vid pravednosti prema djetetu jeste da ga poučimo dini-islam. Da ga naučimo kako biti pokoran svome Gospodaru. Svako dijete će kad-tad otići od svoga roditelja i osamostaliti se, formirati svoju porodicu. Da bi mogao krenuti na taj put sam, treba mu staviti kompas u ruke. Taj kompas je namaz, čuva ga, da ne bi skrenuo ni lijevo ni desno, nego da ide samo pravom, utrvenom stazom, koja će ga sigurno dovesti do željenog cilja. Roditelj treba da gleda na svoje dijete kao na cvijet. Cvijet je lijep, dok ne padne u blato. A kad padne i kad se ukalja, onda niko neće da ga podigne i pomiriše. Tada i roditelj, ako želi da opere cvijet, da opere svoje dijete, mora uprljati ruke. Stoga, veoma je bitno "naoružati" našu djecu namazom kako bi što lakše hodili ovim dunjalučkim stazama, a pritom zaradili i Allahovo dž.š. zadovoljstvo. Pričao mi je jedan poznanik koji ima svoju slastičarnu kako ga je savjetovao otac u poslu. Naime, njegov otac je došao da posjeti sina i vidi kako mu ide posao. Kada je vidio da po istoj cijeni prodaje kolače i limunadu rekao mu je: "Sine, ovo nije pravedno. Ne možeš prodavati limunadu po istoj cijeni kao kolače za koje puno više vremena utrošiš praveći ih. Nego, smanji cijenu limunade, to je hakk mušterije."

"Bio on bogat ili siromašan"

Neko će reći da je ovo utopija. Skoro da nema države u svijetu u kojoj su oni koji su bogati ili na vlasti često iznad zakona. Međutim, država zasnovana na imanskim principima ne pravi nikakvu razliku između bogatog i siromašnog. Ne boji se jačine i uticaja bogatog, niti osjeća samilost i saosjećanje prema siromašnom prijestupniku. Uzvišeni Allah nam spominje događaj kada su dvojica parničara došla kod Davuda a.s. da im presudi, pa je Davud a.s., sumnju prebacio na onoga koji je imao devedeset i devet ovaca, naime, da je on nepravedno uzeo od svog brata jednu ovcu. Nije ni saslušao njegovu odbranu. Prema tome, u islamu nema presude na osnovu iskaza bilo samo tužitelja ili samo tuženog. Davud a.s., je tako postupio iz samilosti prema siromašnom, koji je imao samo jednu ovcu, radi čega je ukoren od Allaha dž.š. riječima: "O Davude, mi smo te namjesnikom učinili na Zemlji, pa među ljudima sudi pravedno, nemoj slijediti strast pa da te ona odvрати od Allahovog Puta." (Sad,26). Davud a.s. istog trenutka se pokajao i zamolio Allaha dž.š., da mu oprost.

Povijest islama nam govori da su i najugledniji ashabi Allahovog Poslanika a.s. bili pred sudom, pa čak i kao halife. Tako se prenosi da je Omer r.a. došao na pijacu i ugledao konja koji mu se svidio. Pitao je vlasnika da proba konja i nakon što mu je dozvolio, odjahao je u pustinju. Kada se vratio, predao je konja vlasniku rekavši da konj hramlje. Vlasnik konja je rekao da mu je dao zdravog konja i tražio od Omera r.a. da mu ili plati konja ili vrati kao što je bio. Pozvali su Šurejha r.a. da im presudi. Nakon što je saslušao obojicu, Šurejh r.a. presudi protiv halife. Omer r.a. plati konja vlasniku i kao nagradu što nije bio pristrasan u suđenju, Šurejha r.a. postavi za kadiju Kufe.

Također se prenosi da je jedan od emevijskih halifa u Španiji prekinuo post za vrijeme mjeseca ramazana. Pozvao je kadiju da se posavjetuje i čuje njegovo mišljenje o tome kako da se iskupi. Kadija, nakon što ga sasluša, reče mu: "Ti ćeš postiti šezdeset dana uzastopno, kao kefaret za taj dan kada si se omrsio." "Zašto?" – upita halifa sav začuđen? "Zar Allahov Poslanik a.s. nije rekao da se treba osloboditi rob, pa ako čovjek ne može da posti šezdeset dana, a ako ni to ne može da nahrani šezdeset siromaha?" "Da, to je istina", reče kadija. "Ali ti si halifa, ništa ti ne znači hoćeš li osloboditi jednog ili deset robova, jer je to tebi lahko. Također, nije ti teško nahraniti šezdeset siromaha. Ali postičeš šezdeset dana kako bi saznao šta znači ne pokoriti se Allahovoj dž.š naredbi. Ti si vladar i ljudi se ugledaju u tebe. Ne želim ni ja, a vjerujem ni ti, o halifa, da nosimo grijeh onih koji bi se ponašali kao što si ti."

Pravednom vladaru dova se ne odbija. Pravedni vladar će na Sudnjem danu biti u hladu, među onih sedam, kada drugog hlada neće biti osim Allahovog dž.š.

"Allah je najpreči"

Svaki čovjek koji misli o Allahovoj dž.š., veličini, ma gdje bio, koji vjeruje da Allah dž.š., vidi svako njegovo djelo i da zna za sve što radi i što misli i pomišlja, radit će ono što je Uzvišeni Allah naredio da se radi. On dž.š., naredio je to za naše dobro. "O vjernici! Vi ste dužni da se sami za sebe pobrinete!" (Da osigurate budućnost svojoj duši, koja će sutra izići iz tijela).Pobrinućemo se za sebe ako poslušamo Allahove zapovijedi, jer On nam je najpreči. On nas voli i želi nam dobro. Želi da se vratimo na ono mjesto odakle smo potekli, tj. džennet.

Allah dž.š., nas poučava da je pravednost polazna tačka, temelj svakog našeg postupka. Često puta od pravednosti zavise i ljudske sudbine. To je karakterna crta koja treba biti njego-

vana u odgoju čovjeka i nijednog trenutka čovjekovog života ne smije biti zanemarena. Njena izvanredna vrijednost čini je obaveznom za osobu koja želi postići Allahovo, dž.š., zadovoljstvo i prosperitet i spas na oba svijeta.

Recenzija -Suljo ef. Cikotić

Zadana tema je univerzalna i tiče se svih slojeva društva u svim vremenima i na svakom mjestu, te je kao takva uvijek aktualna. Kako je Stvoritelj svega postojećeg u okvirima najpotpunijeg i najljepšeg stvaranja i ljude stvorio "različitim", iz Svoje mudrosti je dao mehanizme pravednosti koji, ukoliko budu primijenjeni u praksi, zadovoljavaju svako- ga i omogućavaju uspostavljanje kvalitetnih međuljudskih odnosa. Pravednost je svojevrsan božanski lijek za ljude i međuljudske odnose, jer ondje gdje nje nema ima svih vrsta devijacije i nepravde te tovarjenja tuđeg hakka na svoja pleća, što je opet razlogom da insan stagnira na ovom, a bude muflis na budućem svijetu.

Hutba sadrži onu osnovnu poruku Poslanika a.s. da je "najstinitiji i najljepši Allahov govor", te su ajeti svakako osnova svake hutbe – ali su ujedno najdjelotvorniji kada se prije prevoda značenja citiraju izvorno na arapskom

jeziku, što ostavlja jači dojam na one kojima je hutba kao medij i upućena sa namjerom da ostavi jači dojam.

Primjeri pravednosti i ustrajnosti na implementaciji iste najbolje pokazuje lični primjer Poslanika a.s. prije preseljenja sa ovoga svijeta kao i njegove mubarek riječi koje se odnose na hazreti Fatimu koje su zasigurno odgojile generacije pravednih i dobrih muslimana kroz stoljeća iza nas.

"Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, i razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje". (16: 90) Citirani ajet iz sure En-Nahl je veliki emanet i hatibima i džematlijama kao ispit našeg hilafeta i emaneta koji nam je Pravedni Gospodar dodijelio na zemlji i pokazatelj koliko zaista želimo da budemo sa Onima koje volimo na Ahiretu.

Recenzija - Salem ef. Dedović

Odabrana tema hutbe je izuzetno aktualne naravi u svakom vremenskom kontekstu i mjestu misijskog djelovanja među ljudima, a osobito u našem složenom društveno-socijalnom, radno-profesionalnom i praktično-životnom okruženju. Hatib misli i osjeća probleme svoje sredine, društvene tokove i kretanja, i to je, cijenim, najvažnije u hutbi, ta njena utemeljenost u prostoru, vremenu i prilikama u kojima živimo. Hutba nije ostala samo na teoretskoj elaboraciji i suhoparnome navođenju kur'anskih i hadiskih poruka, već je svoje

uozbiljenje našla u praktičnim, a vrlo dojmljivim primjerima iz žive i "sokovima" pune muslimanske historije, aktualnog života, te u sferi najodgovornijih ljudi u društvu, onih koji upravljaju i vode. Uočljiva je hatibova brižna i temeljita priprema i rad na tekstu hutbe, što po mome dojmu i sudu, vjerujem, proizilazi iz neke ozbiljnije džematske strukture koja traži aktuelan tematski izbor hutbe, hatibovo živo promišljanje i življenje problema zajednice u kojoj djeluje i kvalitetan metod u prenošenju svoje poruke. Odgojni pristup hatiba u hutbi

je snažno naglašen, te se lijepo uklapa u temu pravednosti, što je posebno upečatljivo u vezi s preporukama za namaz i istrajavanje u njemu, jer je to, po hatibovom zanimljivom tumačenju, zalog pravdi i pravičnom postupanju u životu i najbolji način čuvanja samosvjesnosti, istrajavanja u moralnoj dosljednosti i pravičnom postupanju u svim situacijama. Temeljiti filološko-jezički i tefsirsko-sadržajni pristup kur'anskom tekstu u uvodu hutbe lijepo nas upućuje na širinu Poruke, a opet posebno na njenu upućenost na prvome mjestu čovjeku i ljubavi Stvoritelja prema njemu.

Važno je da naši hatibi u svojim hutbama otvaraju ove horizonte milosti, ljepote, širine, da daju nadu i volju ljudima, a ni u kom slučaju, što je nažalost pojava, da svojim hutbama zatvaraju puteve koji vode Allahovoj milosti, dobroti i plemenitosti, ne podstičući svojom

riječju ništa od tih nužnih životnih sokova bez kojih nema smisla život i istrajavanje na putu vjere. Upotreba bosanskog jezika u našim hutbama je izraz naše brige i ljubavi i odnosa prema njemu, ali i prema narodu i domovini, stoga će naša preporuka hatibu biti da svoj jezički izraz pronalazi u našoj bogatoj leksici, ne pribjegavajući stranim izrazima i riječima, koje vrlo često opterećuju hutbe i džematlije ostavljaju u nedoumici u vezi sa značenjem. Zato je nepotrebno opterećivati tekst hutbe riječju "domicijelnom" kada u našem jeziku postoji adekvatna riječ "domaćem". Hatibu želimo čestitati na ozbiljnom pristupu vrlo odgovornoj misijskoj zadaći hutbe, očekujući njegovu ustrajno iščitavanje izvora i konsultiranje literature za pripremu hutbe, uz navođenje ovako lijepih životnih primjera koji daju osvjedočenje i oživotvorenje onome što govori.